

APS-denktank over examineren Beoordelen nader bekeken

Hoe verandert afsluiten en examineren in mbo en vmbo? Dat is de vraag waar de APS-denktank zich in verdiept. Denktankmedewerkers onderzoeken de aanpak in PvB en CSPE.

Proeve van bekwaamheid bij Groenhorst in Ede. Leerlingen voedselverwerking (bol-niveau 1 en 2) maakten saucijzenbroodjes. Een beoordelaar kijkt rond

“Dat mensen competent gaan examineren,” zegt Jacqueline Schoones van APS, “dat wil zeggen dat ze ook echt toetsen wat ze beogen met het onderwijs. Dat is uiteindelijk het doel van onze denktank.”
Schoones neemt deel in de APS-denktank, samen met Teja van der Meer en

‘Voor het bedrijfsleven telt of iemand bekwaam is – bij docenten bestaat eerder de neiging om te fragmentariseren’

Tine Visschedijk. Titel van het project: ‘groen leren, groen examineren’. Met z’n drieën zijn ze vandaag op kantoor in Utrecht Lunetten. Pratend, lezend en denkend. “We inspireren elkaar”, zegt Van der Meer. Zij is coördinator van het denktankproject.
“Onze opdracht”, vervolgt ze, “is kijken naar alle goede intenties op het gebied van afsluiten en examineren en naar de realisatie daarvan in de praktijk. Sluit

het competentiegericht examineren aan op het competentiegericht leren? En als dat niet zo is, is dat erg?” Hoe is de relatie tussen de afsluitende toets en de opdrachten en prestaties die daaraan vooraf gaan? En hoe zou die relatie moeten zijn?
En ook: “wat zijn verschillen en overeenkomsten tussen vmbo- en mbo-aanpak wat betreft manieren van beoordeling?” zegt Visschedijk. “Daar willen we graag een beeld van krijgen.”

Vreemde ogen

Het vmbo werkt met centrale examens en examenvormen in het mbo worden gecontroleerd en gelegitimeerd door inspectie en KCE. Het vmbo kent nu het CSPE (centraal schriftelijk en praktisch examen) en in het mbo wordt geëxperimenteerd met de proeven van bekwaamheid.

De eerste CSPE’s voor het vmbo werden mei 2003 gehouden. Een leerling moet tijdens het examen praktische opdrachten doen, werkzaamheden zoals die in de praktijk voorkomen. Theorie wordt soms getest via mondelinge of schriftelijke vragen, een minitoets die meestal gaat over achtergrondkennis bij de praktische opdracht. En er kunnen nog reflecterende vragen worden gesteld. Proeven van bekwaamheid zijn er bijvoorbeeld afgenomen binnen pilots van het Groene Lab. Zoals bij het Groenhorst College in Dronten waar tien leerlingen van de hoveniersopleiding een proeve deden. Dat begon met een werkbespreking, zoals in het echt, over aanpak, werkplanning en gereedschap. Denktankmedewerkers observeerden wat er gebeurde. En achteraf spraken ze met docenten en leerlingen. .
“Je ziet mooie verschillen waar we wat van kunnen leren”, vertelt Teja van der Meer. “Je ziet bijvoorbeeld dat docenten anders kijken en beoordelen dan het bedrijfsleven doet. Voor het bedrijfsleven telt of iemand bekwaam is. Bedrijfsmensen betrokken bij de afname van zo’n proeve kijken naar het geheel. Zij kijken vanuit de vraag: kan deze jongen of dit meisje bij mij in het bedrijf aan de slag?” Bij docenten bestaat eerder de neiging om te fragmentariseren, vervolgt ze. “Ze

letten op delen, op vaardigheden. Ze kijken vanuit de vraag: wordt alles wel op de juiste manier uitgevoerd? Terwijl bedrijfsmensen achteraf vertellen welke bekwaamheden ze hebben gezien, beginnen zij met nalopen van de indicatorenlijst bij de proeve.”

De denktankmedewerkers bemerkten dat bij de beoordeling op sommige scholen werkgevers kwamen en op andere niet. De combinatie van docenten en werkgevers, van beide perspectieven, werkt goed, denken ze. “Je merkt hoe dat docenten inspireert in anders beoordelen. Dan kiezen ze ervoor om eerst competenties als samenhangend geheel te zien. En pas bij twijfel kijken ze naar de indicatorenlijst.”

Ze zagen ook verschil in beoordeling op verschillende niveaus. Van der Meer: “Bij niveau 1 beoordelen docenten elke leerling liever met een ‘pedagogische’ inslag en op niveau 4 beoordelen ze eerder vergelijkenderwijs. Dit past op heel natuurlijke wijze bij het docentschap, want ze hebben die leerlingen jaren in de klas gehad.”

“Maar,” vervolgt ze, “voor het afsluitend beoordelen gaat het om de vraag: is deze jongen of dit meisje klaar om te gaan werken of door te gaan in een andere opleiding? Dit vraagt om ‘vreemde ogen.’” Dat kunnen docenten van een andere locatie zijn of mensen uit de praktijk. “Het vraagt het een en ander van groene mbo’s om afsluiting en examinering te organiseren, maar het loont wel.”

Toegepaste theorie

Een punt van discussie is vaak kennis. Waar zit de kennis in het competentiegerichte leren en is er wel voldoende kennis? Moet je het vervolgens toetsen en moet je het dan apart toetsen of niet? Schoones: “Het idee achter proeven van bekwaamheid is dat je in het handelen kunt zien of een leerling over voldoende kennis beschikt. Dan hoeft apart toetsen van theorie niet.” Maar de vraag is dan wel: hoe kun je kennisbeheersing aflezen aan het handelen?

De minitoetsen in een CSPE gaan over kennis die relevant is voor een bepaald praktijkonderdeel. “Vinden we dit voldoende? Of stoppen we toetsen van ken-

Denktank

Denktankprojecten, waarvoor per jaar overheidssubsidie wordt verstrekt, beogen visie, concepten en producten te ontwikkelen die aansluiten bij actuele ontwikkelingen in samenleving en wetenschap. Een project bestaat uit studie, analyse en pilots met scholen. Behalve bij APS zijn er dergelijke projecten bij CPS, KPC Groep en Cinop. Op dit moment wordt er vanzelfsprekend gefocust op de competentiegerichte aanpak. De denktankprojecten resulteren in aanbevelingen voor scholen, onderwijsorganisaties en overheid voor beleidsuitvoering en innovatiestrategie.

nis liever in een portfolio?” Dat zijn vragen waar de denktankmedewerkers zich in verdiepen.

De noodzaak van expliciete kennis is waarschijnlijk per bedrijfstak verschillend, denkt Van der Meer. “Als je ziet hoeveel vaktermen ze bijvoorbeeld in de horeca gebruiken, is het echt relevant om daar een toets voor te maken.”

“Vorige week vertelde een groene vmbo-school dat ze onderscheid maken tussen kennis en theorie,” zegt Van der Meer.

“Theorie is voor hen ‘boekenkennis’. En kennis is toegepaste theorie, theorie in gebruik. Dit onderscheid helpt hen uit het dilemma van wel of niet apart toetsen. Ze toetsen de kennis tijdens gebruikssituaties, bijvoorbeeld in een handelingsopdracht of in een presentatie.”

“Die vmbo-kinderen hebben niks met

theorie”, vervolgt ze. “Maar wel met kennis in gebruik. Ze kunnen goed uit de voeten met de CSPE zoals die nu in elkaar is gezet.”

Consistent

Wat moet het denktankproject dan opleveren? “We werken aan een concrete output voor scholen”, zegt Visschedijk. Een rapportage over de discussie en de ideeën over proeven van bekwaamheid, de vmbo-examens en de wijze waarop deze bijdragen aan de aansluiting tussen vmbo en mbo. Op de ‘landelijke oogstdag’ (met presentaties van de drie pedagogische centra op 8 december in Wageningen) willen ze een aantal dilemma’s presenteren zoals ze die in de praktijk gezien en gehoord hebben. Een hulpmiddel is mogelijk de ontwik-

kelmatrix voor competentiegerichte onderwijs- en beoordelingsarrangementen; gemaakt door onderzoekers van de Wageningse leerstoelgroep Educatie en Competentie Studies. De denktankmedewerkers verwachten dat deze kan helpen opdat keuzes van scholen wat uitvoering van toetsen betreft passen bij de plaatselijke praktijk van het groen leren □.